

द्वितीयस्यप्रतिपक्षभावेन तथाचसूत्रितं वितर्कबाधनेप्रतिपक्षभावनमिति वितर्काहिंसादयःकृतकारितानुमोदितालोभक्रोधमोहमूलामृदुमध्याधिमात्रादुःखाज्ञानानंतफलाइतिप्रतिपक्षभावनमितिच आदिपदादृतस्तेयादयः हिंसादयःप्रत्येकंकृतकारितानुमोदितभेदेनत्रिविधाः तेपिप्रत्येकंलोभादिमूलकत्वेनत्रिविधाः तेपिमृदुमध्यमाधिमात्रभेदेनप्रत्येकंत्रिविधाः तेचमूलभूतावितर्कास्त्रयश्चत्वारःपंचअधिकावात्रिंशिगुणिताएकाशीतिरष्टोत्तरशतंपंचत्रिंशदधिकंशतंअधिकावाभवन्ति शाखाप्रशाखाभेदेनानंताश्च दुःस्वरूपंअज्ञानरूपंपंचअनंतफलंयेषांतेदुःखाज्ञानानंतफलाइत्यनयाप्रतिपक्षभावनयातेनिवर्त्तनीयाइति एवंयमनियमचित्तप्रसाधनप्रतिपक्षभावनैर्निरंतरायंमृदूकृतचित्तोयोगीविविक्तेदेशेआसीनःसंभवादितिन्यायेनस्थिरसुखमासनमध्यासीत् तत्रदेशासनेश्रूयेते समेशुचौशर्करवक्त्रिवालुकाविवर्जितेशब्दजलाश्रयादिभिः मनोनुकूलेनतुचक्षुपीडनेगुहानिवाताश्रयणेप्रयोजयेत् त्रिरुन्तंस्थाप्यसमंशरीरंरुद्धीन्द्रियाणिमनसासंनिरुध्य ब्रह्मोदुपेनप्रतरेतविद्वान्स्त्रोतांसिसर्वाणिभयावहानीति चक्षुरित्यत्रवि

प्राणापानौसमौकृतवानासाभ्यंतरचारिणौ ॥ २७ ॥

सर्गलोपश्छांदसः त्रिरुन्तंकटिवक्षःकंधराप्रदेशेषून्तं ततो जितासनःप्राणायाममभ्यसेत् तेनहिमंदगतौप्राणेसतितदनुसारिमनोपिचांचल्यंत्यजति नोचेद्वायुविक्षेपेणविक्षिप्यते तत्रप्राणजयप्रमाणं प्राणान्प्रपीड्येहसयुक्तचेष्टःक्षीणेप्राणेनासिकयोच्छ्वसीतेतिश्रुत्युक्तमेवसंगृह्णाति प्राणापानौसमौकृतवानासाभ्यंतरचारिणाविति प्राणापानौसमौतुल्यौऊर्ध्वाधोगतिविच्छेदेननासाभ्यंतरचारिणौकुंभकेनकृत्वाततोबाह्यान्बहिर्भवान्स्पर्शान्विषयसंबंधान्इन्द्रियद्वारानित्यंतर्बुद्धौक्रियमाणान्योगीन्द्रियाणांप्रत्याहरणेनतान्बहिरेवकुर्यात् ततोविषयेभ्योव्यावृत्तेषुकरणेषुस्वप्नकालेइवांतर्मनोमात्रेणावतिष्ठतेइत्यर्थः इमंप्रत्याहारंकर्तुमशक्तस्याविरक्तस्यकागतिरित्यतआह चक्षुश्चैवांतरेभुवोरिति चशब्दोवार्थे चक्षुरेववाभुवोरंतरेकुर्यात् खेचरीमुद्रामभ्यस्येदित्यर्थः साचोक्तायोगसारे लंबिकोर्ध्वस्थितेगर्तेजिह्वांव्यावृत्यधारयेत् दृढासनश्चिरंतिष्ठेन्मुद्रैषाखेचरीमता भूमध्यदृष्टिरप्येषामहादेवेनकीर्तितेति यएवंसर्वोपिबाह्येविषयेसूर्यादौसंयमोयथोक्तंप्रत्याहारमनुष्ठानुमशक्तान्प्रत्येवोपदिश्यतइतिज्ञेयं ॥ २७ ॥